

ўказанне на невербалізаваную інфармацыю: *З а л ы г і н. Для пачатку далі б семафор: вёрст на дзесяць у тыл. Д з я ц е л. Удаву! Нішто прыдумаў!.. Ч ы б у к. А што, балотны чалавек, дрэнна? Ты адмовіўся б? Д з я ц е л. Я, здаецца, людцы, наўколенцах, рачкі дамоў набраўся б. (Сумна жартуючы). Каб сказаў паручнік: Дзяцел, магу адпусціць, але рачкі паўзці трэба. Я згадзіўся б з радасцю. І дапоўз бы! (І. Мележ). Імпліцытны сэнс у дадзеным тэксце змяшчаюць лексемы Я, здаецца, людцы, наўколенцах, рачкі дамоў набраўся б, сэнс якіх роўны сэнсаваму нападўненню лексемы адмовіўся б – дапоўз бы – гэта выводзіцца на аснове лагічнага вывада да пасылкі.*

Інфармацыйнае акцэнтаванне можа суправаджацца **вылучальнымі** адносінамі паміж кампанентамі: *Б а л у е ў (Адзінцову). Вы... гм. Салдат суправаджалі ў горадзе вы? А д з і н ц о ў. Я іх тут выпадкова ўбачыў. Яны прайшлі на зале (кіўнуў на суседнюю залу), калі я там вячэраў... Я ўстаў, пацікавіўся, што яны тут робяць... (І. Мележ). Невербальная інфармацыя ў такіх канструкцыях выяўляецца з дапамогай прыватна-аперицэпцыйнай базы, што абумоўлена лексіка-семантычнай валентнасцю кампанентаў суправаджаеце – убачыў. Аперацыя прадвызначае станоўчы адказ і разам вылучае нязначную частку інфармацыі, на якой базіруюцца логіка-семантычныя адносіны. У якасці кампенсаторнага кампанента часам выступаюць моўныя ўласцівасці вербальных кампанентаў – гэта значыць, кантэкст.*

Як бачна, прагматычная функцыя інфармацыйнага акцэнтавання рэпрэзентуецца ў структуры няпоўных і рэдукаваных сказаў і канструкцый з імпліцытнай семантыкай.

Прагматычны патэнцыял структурна-сінтаксічных мадыфікацый ажыццяўляецца ў структуры простага або складанага сказа з пропускам дзейніка, выказніка або дапаўнення, які ўзнаўляецца з кантэксту. Канструкцыі з сінтаксічнай рэдукцыяй або імпліцытнай семантыкай таксама рэпрэзентуюць інфармацыйнае акцэнтаванне на аснове сінтаксічных сувязей і адносін – паратаксічных і гіпатаксічных. Адпаведна, клас названых канструкцый будзе ўключаць імпліцытна- і экспліцытна-паратаксічныя віды.

Бібліяграфічны спіс

1. Harma, J. Sur l'omission du verbe et sa recuperabilite en français / J. Harma // Actes du 9e Congrès des romanistes scandinaves, Helsinki, 13–17 aout 1984. – Helsinki, 1986. – P. 135–146.
2. Wiśniewski, M. Przegląd równoważników zdania znamiennych dla współczesnej polszczyzny / M. Wiśniewski // Acta Univ. Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-społecz. Filologia Polska. – Toruń, 1995. – T. 46. – S. 115–150.
3. Грудева, Е. В. Избыточность и эллипсис в русском письменном тексте / Е. В. Грудева. – Череповец : Черепов. гос. ун-т, 2007. – 251 с.
4. Carlson, K. Paralelism and prosody in the processing of ellipsis sentences / K. Carlson. – New York ; London : Routledge, 2002. – 227 p.
5. Vychodilová, Z. Elipsa jako jeden ze způsobu neexplicitního vyjadřování obsahových prvků v jazyce / Z. Vychodilová, R. Zimek ; Masarykova unv. – Olomouc : [s.n.], 1988. – 231 s.
6. Колосова, Т. А. Русские сложные предложения асимметричной структуры / Т. А. Колосова. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1980. – 164 с.

МІКРАТАПАНІМІЯ ВЁСКИ СТАШАНЫ ПІНСКАГА РАЁНА БРЭСЦКАЙ ВОБЛАСЦІ

Ю. В. Чарнякевіч (Мінск, Беларусь)

Вёска Сташаны Пінскага раёна, першае ўпамінанне якой датуецца 1160 ці 1220 годам, размешчана прыкладна за 40 кіламетраў на поўнач ад раённага цэнтра, за сем кіламетраў ад аўтадарогі Ганцавічы – Лагішын, уваходзіць у склад Навадворскага сельсавета і налічвае

каля 200 жыхароў. Непадалёк ад населенага пункта працякае рака Ясельда, а праз саму вёску праходзіць мясцовая дарога Мокрая Дубрава – Сташаны – Новы Двор.

Гаворка жыхароў вёскі адносіцца да брэсцка-пінскіх (загародскіх) гаворак і мае свае спецыфічныя дыялектныя асаблівасці [2, с. 22–28]. Запіс мікратапонімаў праводзіўся асабіста аўтарам у жніўні 2023 года ад сталай жыхаркі паселішча Шылавец (дзявочае Папічыц) Надзеі Іванаўны, 1940 г. н. Каментарыі інфарманткі вылучаны курсівам і падаюцца згодна з расшыфраваным лічбавым запісам.

Мікратапанімія вёскі Сташаны навукоўцамі раней не даследавалася і не вывучалася. Па гэтай прычыне дадзеная публікацыя з’яўляецца своеасаблівым працягам даследавання мікратапаніміі некаторых населеных пунктаў Пінскага раёна, зробленым яшчэ напрыканцы XX стагоддзя айчынным дыялектолагам Вячаславам Вярэнічам [1, с. 23–120].

Жыхароў свайго сяла інфармантка называе стошаньці, стошанка, стошанец.

Бобры́, мн. Балота. *Тэж за лісам.*

Бэрэзына́, ж. Балота. *Там тóрфы копа́лы.*

Ві́сліца, ж. Рака.

Вовчы́нок, м. Лес. *Ліс, там дэ Ёвіны го́ры.*

Во́зэро, н. Возера.

Воло́вы лісо́к. Лес. *Ліс, там і я́годы, і козлякы́ расту́ць.*

Вышчарі́, мн. Лес. *Кай асфальта ліс.*

Вэ́лькэ. Балота. *На Вэ́лькых сі́но грэблы́.*

Вэрэса́дыца, ж. Поле.

Галі́, мн. Балота. *Там сі́но грэблы́.*

Га́ловэ боло́то. Балота.

Гі́рново, н. Поле. *Гэ́то там, дэ Нанда́тых.*

Глы́ньшчэ, н. Поле.

Горі́ховэ боло́то. Балота. *Дале́ко за сэлóм.*

Гра́дка, ж. Балота. *Там тэж коро́вы па́свылы.*

Долэ́ны, мн. Лес.

Дыркачівка, ж. Частка сяла. *Як у Пінск і́йдэш, то в лівому бо́цы будэ та Дыркачівка.*

Ёвіны го́ры. Горы. *Вонь дале́ко за сэлóм.*

Жыдо́вы го́ры. Горы. *Як і́іхаты на Но́вый Двур.*

За́руб, м. Лес. *Ліс ко́ло нас.*

Кузьмі́шын хутор. Хутар.

Кунчушну́рі, мн. Поле.

Кушнэ́рив хутор. Хутар.

Лішніко́вэ. Лес.

Ма́зіково, н. Лес.

Махалі́вскэ. Лес. *Ма́зіково, Лішніко́вэ, Махалі́вскэ – гэ́то ліса́ Мокра́нскэ і Стоша́нскэ.*

Морозо́ўка, ж. 1. Лес. 2. Поле.

Мох, м. Балота. *Там коро́вы па́свылы.*

Мэ́жы, мн. Лес. *Ліс такы́й.*

Нандаты́, нандатых, мн. Хутар.

О́стров, Во́стров, м. Узвышша, узгорак. *Гэ́то грудок між болóтамы, зва́лы О́стров чы Во́стров, як хто.*

Осэ́льца, ж. 1. Частка сяла. 2. Поле. *Гэ́то там, дэ за́рэ Шко́льная ву́льца.*

Оттопы́ло, н. Поле.

Па́нскэ по́лэ. Поле. *Там пань жылы́, Корсакы́.*

Плё́са, ж. Балота. *Плё́са ко́ло рэ́кы́.*

По́ды, на по́дях, мн. 1. Поле. 2. Лес.

Послі́вскэ. 1. Балота. 2. Лес. *Дале́ко, кіло́мэтрув пйя́ть трэ́бо туды́ і́іхаты.*

Пэнькы́, мн. Балота. *Тут, за лісам.*

Свіны́е го́ры. Горы. *Як у ліс й́хаты, ко́ло Га́лового бо́лта бу́дуть Свіны́е го́ры.*

Сукач́і, мн. 1. Частка сяла. 2. Поле.

Тэ́рэшкоў грудо́к. Балота.

Тэчы́я, ж. Лес. *Ліс ко́ло асфа́льта, я́годы бэ́рэм там.*

Цу́роно́вэ бо́лото. Балота. *Там тэ́ж с́іно грэ́блы.*

Ю́зэфі́нскы го́ры. Горы. *Гэ́то го́ры ко́ло сэ́ла Ю́зэфі́ны.*

Ялы́на, ж. Лес. *За Ялы́но́ю – Вовчы́нок.*

Я́мны, мн. Балота. *Бо́лото кай Но́вого Дво́ра.*

Як бачна, у мікратапанімічных назвах пераважаюць тыя, якія традыцыйна сустракаюцца ў мікратапаніміі розных паселішчаў Беларусі. Напрыклад, некаторыя мікратапонімы звязаны з земляробчай тэматыкай (Востров, Глынышчэ), іншыя займелі назвы ад раслін і жывёл (Бобры, Бэрэзына, Вовчынок, Волёвы лісок, Горіховэ болото), а некаторыя, як і ў іншых паселішчах, абазначаюць часткі вёскі (Осэлыца), найменні балот (Мох) ці форму аб'екта (Вэлыкэ). Сярод мікратапонімаў вёскі Сташаны сустракаюцца і тыя, што звязаны з надзелямі зямлі (Кунчушнуры), а таксама тыя, дзе ўжываюцца ўласныя імёны гаспадароў тых або іншых надзеляў, хутароў, гор ды ўзвышшаў (Тэрэшкоў грудок, Жыдоўвы горы, Ёвіны горы, Кузьмішын хутор).

Усё гэта сведчыць пра багатую жанравую разнастайнасць мясцовай мікратапаніміі, якую жыхары вёскі Сташаны здолелі захаваць і пранесці праз стагоддзі да сённяшняга дня.

Бібліяграфічны спіс

1. Вярэніч, В. Л. Палескі архіў / В. Л. Вярэніч // пад навук. рэд. Ф. Клімчука, Э. Смукловой, А. Энгелькінг. – Мінск : Выдавец ІП Вараксін, 2009. – 692 с.
2. Клімчук, Ф. Д. Гаворкі Заходняга Палесся : фанетычны нарыс / Ф. Д. Клімчук. – Мінск : Навука і тэхніка, 1983. – 128 с.

ІНТЭРАКТЫЎНАЕ НАВУЧАННЕ ФАНЕТЫЦЫ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ЯК ЗАМЕЖНАЙ

Т. Л. Чахоўская (Мінск, Беларусь)

У сучасным свеце павышэнне агульнай якасці адукацыі вымушае шукаць новыя падыходы да выкладання беларускай мовы як замежнай. Абавязковай умовай паспяховасці сучаснай адукацыі з'яўляецца фарміраванне рознабаковай асобы, здольнай жыць і працаваць у свеце, які пастаянна змяняецца. Методыка навучання мове арыентавана на актыўныя метады і формы навучання, якія забяспечваюць высокі ўзровень вучэбнай дзейнасці іншафонаў. У наш час асноўныя метадычныя навацыі звязаны з інтэрактыўнымі метадамі навучання мове, выкліканыя пераходам ад камунікатыўнага да інтэрактыўнага падыходу. Існуе вострая патрэба ў інфармацыйных або мультымедычных тэхналогіях у інтэрактыўным навучанні беларускай мове як замежнай, паколькі яны дазваляюць не толькі аптымізаваць сам навучальны працэс, але і ахапіць больш шырокую аўдыторыю навучэнцаў. Адным з найбольш перспектыўных напрамкаў камп'ютарызацыі і алічбоўкі сучаснага навучальнага працэсу выступаюць мультымедычныя тэхналогіі. Выкарыстанне мультымедычных сродкаў навучання замежнай мове становіцца ўсё больш актуальным як пры падрыхтоўцы лінгвістаў, так і ў нелінгвістычных ВНУ.

Сучасны навукова-тэхнічны ўзровень прадугледжвае карэнныя змены ў сродках і тэхналогіях, якія выкарыстоўваюцца ў адукацыйным працэсе, і кардынальна новыя падыходы да